

פרק י"ח

יחידה 37: אהבת יהונתן והעם לדוד ועוונותו של שאול לדוד (א' - ט"ז)

60 ספר שמואל א' | פרק י"ח

פרק י"ח

יחידה 37 - אהבת יונתן והעם לדוד ועוונותו של שאול לדוד (א' - ט"ז)

1. א. מה נתן יהונתן לדוד לאות ברית?
ב. מה מסמלת נתינת זר?
2. בשליחות שאול הופקד דוד על אנשי המלחמה. האם הצליח במעשיו? הכיחיו?
3. מי יוצא לקראת שאול המלך בבואם מהכות את הפלשתים, וכיצד?
4. מהי כוונת נשות ישראל בשירתן "הכה שאול באֶלְפוֹ דוד ברבבתי"?
5. א. העתיקו מהפסוקים שלפניכם את המילים המבטאות את רגשותיו של שאול ואת יחסו לדוד:
(ח) וַיִּחַד לְשֹׂאֵל מֵאֵד בַּעֲנִי הַדָּבָר הַזֶּה וַיֹּאמֶר נָתַן לְדָוִד רֶכֶב וְנָתַן הַאֲלָפִים וְעוֹד לֹא אֶךְ הַמַּלְכָּה. (ט) וַיְהִי שְׂאֹל עַיִן אֶת דָּוִד מֵהַיּוֹם הַהוּא וְהָלָאֵה.
ב. מה גרם לכך ששאול היה "עוין את דוד"?
6. כיצד מתייחסים אל דוד ואל שאול? השוו בטבלה שלפניכם בין שאול לדוד:

היחס מצד:	לדוד	לשאול
העם	"וכל ישראל ויהודה אהב את דוד"	
ה'		
יהונתן		לא כתוב

7. על מי נאמרו הדברים הבאים:
א. ויתפשט;
ב. וחר;
ג. ויצא;
ד. היכה באלפיו;
ה. היכה ברבבתי;
ו. ותצלח רוח אלוקים רעה;
ז. שמוהו לשר האלוי;
ח. אהב.

הקדמה

אהבה שאינה תלויה בדבר - ישנם שני סוגים של אהבה:

1. "אהבה התלויה בדבר" - אהבה בין שני אנשים שקשורה להפקת תועלת כל שהיא זה מזה, כגון: כבוד, יופי, ממון וכדו'. לדוגמה - שני אנשי עסקים האוהבים זה את זה בגלל שהקשר ביניהם מניב רווח גדול. כאשר מתבטל הדבר שבו האהבה תלויה, נחלשת או אף מתבטלת האהבה ביניהם.
2. "אהבה שאינה תלויה בדבר" - אהבה בין שני אנשים שאינה תלויה בשום דבר כלל. אהבה זו הינה קשר פנימי עמוק ואינה מתבססת כלל על גורמים חיצוניים. אהבה מעין זו הינה חזקה מאוד ואינה מתבטלת גם כאשר הקשר בין האנשים עובר טלטלות רבות.

עיסוק בתכנים המרכזיים

נקודות לדיון

- א. ערכו השוואה בין התכונות של דוד לאלו של יהונתן.
- ב. מהי כוונת נשות ישראל בשירתם "הכה שאול באלפו ודוד ברבבתי"?
- ג. מה גרם לשאול להיות עוין את דוד?

אפשרויות למענה ולדיון

הפרק פותח באהבת יהונתן לדוד. אהבה זו חזקה ואיתנה כל כך עד שחכמים⁷² אמרו שאהבתם היא 'אהבה שאינה תלויה בדבר'. אהבה זו באה לידי ביטוי בכריתת ברית ביניהם והסרת המעיל של יהונתן ונתינתו לדוד. המעיל הוא סימן למלכות ובגדי בן המלך מסמלים את המשך המלוכה, ולכן במסירתם לדוד הוא מסמל את העברת המלכות מבית שאול לדוד.

ניתן להשוות בין אופיו של יהונתן לאופיו של דוד. שניהם בעלי גבורה שבאה לידי ביטוי בכך שהם תקפו את הפלשתים באומץ ונלחמו פנים בפנים באויב בתחבולות ובחוכמה רבה על ידי שימוש בגורם ההפתעה. שאול לא נותן לדוד לחזור לביתו ושולח אותו למשימות צבאיות וממלכתיות בגלל כישרונותיו הצבאיים. העם שמח במינויו של דוד והנשים שרות לכבודו "הכה שאול באלפו ודוד ברבבתיו" (פסוק ז'). שירת נשים הייתה תופעה ידועה והוזכרה כבר בשירת הים ובשירת דבורה. הנשים היו שרות שירי הלל למלך המנצח.

את שירת נשות ישראל ניתן לפרש בשני אופנים:⁷³

1. שאול הכה באלפים מן הפלשתים ודוד הכה ברבבות מהם.
2. כשהכה שאול בפלשתים הכה הוא לבדו כאילו היו עמו אלפים ודוד לבדו הכה בפלשתים מכה גדולה כאילו היו עמו רבבות.

המלבי"ם מפרש פירוש נוסף: "ולא היתה כוונתן באמת להגדיל שדוד היו לו רבבות, כי נהפך הוא הנצחון במעט אנשים גדול יותר. רק אמרו שגדול הנצחון שנצח שאול ויהונתן שהיה לו רק אלפים כנזכר למעלה, על נצחון דוד שהיו עמו רבבות ישראל."

כלומר, שכוונתן הייתה שניצחוננו של שאול (עם שלושת אלפי לוחמיו) היה גדול יותר משל דוד (שסביבו היו רבבות מישראל).

הנשים לא רצו לפגוע בשאול, אלא להביע עובדה מציאותית מן המלחמה. לכן פסוק ו' מדגיש שהנשים יצאו לקראת שאול המלך ובזה הן מכבדות אותו. הן ראו בדוד שליח של המלך וכאשר מכבדים את השליח בוודאי מכבדים את המלך עצמו. שאול לא הבין את כוונתן ולכן הוא נפגע משירת הנשים כיוון שראה בה ביזיון למלכות.

בתחילה שאול אהב את דוד (פרק ט"ז, כ"א), אבל כעת שאול עוין את דוד מפאת קנאתו העזה בדוד.⁷⁴ העוינות של שאול לדוד גברה עד כדי כך שהוא מנסה להכות בו בחניתו. הפסוקים מלמדים על ניגודיות בין דוד לשאול בכך שעל שאול צולחת 'רוח אלוקים רעה', ואילו על דוד צולחת רוח ה' ומסייעת בידו בכל אשר יעשה.

72 משנה מסכת אבות, ה', ט"ז.

73 מובאים בפירוש הרד"ק.

74 מדרש שיר השירים רבה, ח', ד'.

בפסוקים מופיע לשון 'מתנבא' ביחס לשאול, אך אין הכוונה שהוא מקבל עליו רוח ה' אלא הכוונה: 1. היה חושב מחשבות מה יהיה בעתידו. 2. היה מדבר דברי שטות. השימוש דווקא בלשון נבואה מנגיד את ההבדל בין מעמדו הרוחני של שאול בתחילת ימי מלכותו, לבין מעמדו הרוחני לקראת סוף ימי מלכותו. הצלחת דוד עומדת לרועץ לשאול. שאול ירא מפני דוד ולכן הוא מרחיק אותו ממנו וממנה את דוד לשר האלף. מטרת מינוי זה הוא כדי שימות במלחמה.⁷⁵

המסרים העולים מן היחידה

1. **כוחה של אהבה** - אהבת יהונתן ודוד היא 'אהבה שאינה תלויה בדבר' הנובעת ממקום עמוק בנפש של חיבור בין שתי נשמות גדולות כיהונתן ודוד.
2. **הקנאה מקלקלת את השורה** - הנשים יצאו לקראת שאול בתופים ובמחולות ולא לקראת דוד לכן הן כיבדו אותו. שאול חשב שכיוון שהם ציינו בשיר כמות גבוהה יותר של לוחמים לצד דוד, הרי זה סימן שהן לא מכבדות אותו.

הצעות להמחשה ולהרחבה

1. ניתן לשוחח על אהבה: מה הם מאפייני אהבה? האם אהבה תלויה דווקא בשני צדדים? כיצד אנו מרגישים שאנו אוהבים אחרים וכיצד אנו מרגישים שאוהבים אותנו? אחד התלמידים יכול לשתף את הכיתה על הרגשות או תחושות של אהבה שהיו לו בקרב משפחתו, חבריו וכד'.
2. לחבר שיר על הניצחון של דוד ושאול בו מדגישים את הגבורה של דוד על פני הגבורה של שאול.

יחידה 38: נישואי דוד לבת שאול (ט"ז- ל')

61
ספר שמואל א' | פרק י"ח

יחידה 38 - נישואי דוד לבת שאול (ט"ז- ל')

8. מה הייתה תשובת דוד לשאול על הצעתו?

9. מדוע לדעתכם נתן שאול את מרב לעדריאל המחולתי ולא לדוד?

10. הסבירו על פי רש"י למה התכוון שאול כשאמר לדוד "בשמים תתחתן בי".

11. תנו כותרת לפסוקים כ"ה-כ"ו.

12. מה הייתה באמת כוונת שאול בתנאי שהתנה לנישואי דוד עם מיכל בתו? העתיקו למחרותיכם את התשובה הטובה.

א. שאול רצה לחסל כמה שיותר פלשתים.

ב. שאול באמת ובתמים רצה שידד יישא את בתו מיכל לאישה.

ג. שאול חשב שאם דוד יילחם בפלשתים הוא ייהרג, וזו דרך להיפטר מדוד.

ד. שאול רצה לבדוק האם דוד באמת גיבור.

"והצאקה נגנים סבל ע"י ישראל לשייר והמחולות לקראת שאול הקולו בחנים בשמחה ובשליש"י"

הקדמה

צביעות - לעיתים אדם נוהג באופן מסוים שנראה כלפי חוץ טוב ותקין, אך למעשה רצונו האמתי הוא לעשות רע. לפעמים, למרות רצונו לקלקל, אפשר שיצא ממנו תיקון ולא קלקול.

עיסוק בתכנים המרכזיים

נקודות לדיון

- א. מדוע צריך שאול להעמיד את דוד בניסיון כדי לקבל את בתו לאישה הרי הוא כבר היה אמור לקבל אותה אחרי הניצחון על גלית?
- ב. מה אנו יכולים ללמוד על אופיו של דוד מיחידת פסוקים זו?

אפשרויות למענה ולדיון

בשל העוינות של שאול לדוד, שאול מנסה לגרום לדוד להיהרג בקרב מול הפלשתים. לצורך כך הוא מוכן אפילו לתת את בתו הבכורה, מרב, לדוד לאישה. נישואין עם בתו של המלך מביאים את החתן לקרבה גבוהה במלכות אשר עשויה לאפשר לו לזכות אפילו בכתר המלוכה.

מדוע צריך שאול להעמיד את דוד בניסיון לקחת את בתו הרי הוא כבר היה אמור לקבל את בת שאול אחרי

הניצחון על גלית?⁷⁶

1. בניסיון זה שאול הבהיר שהבת הגדולה היא שתינשא לדוד.
 2. כאן אמר שהוא נותן לו את בתו מרצונו של שאול עצמו ולא בגלל ההבטחה שנתן קודם לכן. דוד היה עניו גדול ולכן בתחילה הוא מסרב להתחתן עם בת המלך. כיוון שדוד סירב לקחתה לאישה, היא נתנה לאישה לעדריאל המחולתי (שם של מקום).⁷⁷
- האישה היחידה בתנ"ך שכתוב עליה שאהבה איש היא מיכל בת שאול. ייתכן ששאול אינו רוצה שבתו תינשא לדוד לכן הוא מנסה להתחמק בדרכים שונות. אחת הדרכים היא הניסיון להרוג את דוד באמצעות קרב בפלשתים. תוכניתו של שאול אינה עולה בידו ודוד מכה את הפלשתים כפליים⁷⁸ ממה שביקש ממנו שאול ולא נותרה ברירה לשאול אלא לתת את מיכל לדוד. הבטחתו של שאול התגשמה ודוד נושא את בתו של שאול לאישה.

המסרים העולים מן היחידה

כוחו של הרצון - דוד מתחייב לבצע משימה בשביל להתחתן עם בת שאול, ועומד במשימה במלואה.

76 האברבנאל פירש ששאול כלל לא הבטיח את בתו למי שינצח את גלית והיו אלה דברי העם שלא היה להם כל יסוד. לדעתו שאול התעורר מעצמו להציע לדוד את מרב בתו לו לאישה ולא בגלל התחייבות קודמת. אולם בהמשך שאול התחרט על הצעתו לתת את מירב לדוד וביטל את הקידושין באופן כל שהוא וכך יכול היה לתת אותה לעדריאל המחולתי.

77 על פי פירוש רבי יוסף קרא, אולם ראוי לציין שישנם פירושים אחרים לסיבת החיתון בין מרב לעדריאל.

78 בעניין התנאי שמתנה שאול - אנו לא נדון עם הילדים בפרטי התנאי אלא נסכם בכלליות ששאול בקש מדוד להילחם ולנצח מאה פלשתים.